

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET
Komisija za državno ureditev

3

Številka: EPA 2099-VI
Ljubljana, 16. septembra 2014

Komisija Državnega sveta za državno ureditev je na podlagi drugega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - uradno prečiščeno besedilo, 95/09 – odl. US, 21/13 - ZFDO-F) in 20. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10 in 6/14) sprejela naslednje

Poročilo

k Devetnajstemu rednemu poročilu o delu Varuha človekovih pravic Republike Slovenije v letu 2013

Komisija za državno ureditev (v nadaljevanju komisija) je na 41. seji 10. septembra 2014 obravnavala Devetnajsto redno poročilo o delu Varuha človekovih pravic Republike Slovenije v letu 2013, EPA 2099-VI (v nadaljevanju: redno poročilo), ki ga je v obravnavo Državnemu zboru predložil Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: predlagatelj).

Komisija **se je seznanila** z rednim poročilom.

Člani komisije so se seznanili tudi s poročilom Komisije za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide, ki je kot zainteresirano delovno telo obravnavala redno poročilo na svoji 24. seji (3. 9. 2014), s poudarkom na vsebinah s katerimi se ukvarja. Mnenje Komisije za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide bo vključeno v pripravo sklepa za sejo Državnega sveta, na katerem bo redno poročilo varuha obravnavano.

Predlagatelj je v uvodni predstavitvi opozoril, da je letošnje poročilo zasnovano drugače kot prejšnja leta. Na začetku so predstavljeni statistični podatki in vsako področje delovanja varuha na splošno, temu sledijo posamezni primeri in priporočila varuha.

Poročilo je strukturirano v posamezna večja poglavja, kot so npr. Ustavne pravice, Diskriminacija, Omejitve osebnosti svobode, Pravosodje, Policijski postopki, Upravne zadeve, Okolje in prostor, Gospodarske javne službe, Stanovanjske zadeve itd. Pomemben pravni akt za delovanje varuha je tudi Zakon o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Opcijski protokol), ki velja od leta 2007. Varuh opravlja naloge državnega preventivnega mehanizma proti mučenju (t.i. DPM) in v okviru nalog redno preverja vse institucije v državi, v katerih bivajo ljudje, ki jim je bila odvzeta prostost (zapori, vzgojni domovi, psihiatrične bolnišnice...). Poročilo DPM je sestavni del rednega poročila.

Statistika kaže, da je bilo na področju ustavnih pravic v letu 2013 obravnavanih za skoraj 48% manj zadev kot leto prej. Na področju diskriminacije se je število zadev v letu 2013

povečalo za 8,1%, predvsem se je povečalo na področju obravnave nacionalnih in etničnih manjšin, kjer pa se pretežni del zadev nanaša na slabe razmere v pravno in komunalno neurejenih romskih naseljih in njihovi okolici. Na področju pravosodja je največji porast pri postopkih pred delovnimi in socialnimi sodišči. Pri obravnavi policijskih zadev je prišlo v letu 2013 do rahlega povečanja, pri čemer varuh ugotavlja, da je MNZ med najbolj odzivnimi ministrstvi pri komunikaciji z varuhom. Število upravnih zadev se je povečalo, najbolj na področju davkov, kar je bila posledica nameravane uvedbe nepremičninskega davka.

Za več kot 10% se je povečal pripad zadev na področju socialnih pravic, kar je odraz stiske posameznikov in družin. Posameznik se vedno težje znajde v množici zakonodaje, ki se pogosto spreminja in je velikokrat razumljiva samo pravnikom. Problematika dolgotrajnih sodnih postopkov, kljub izboljšanju, še vedno ostaja velik problem Slovenije in zmanjšuje pravno varnost državljanov. Predlagatelj je opozoril tudi na slabo učinkovitost nadzornih mehanizmov, ki skrbijo za nadzor nad izvajanjem zakonodaje in procesov v državi.

Komisija je pohvalila obliko in vsebino rednega poročila. Redno poročilo je v novi obliki bolj pregledno in jasno so vidna področja, kjer so bila varuhova priporočila upoštevana in tista, kjer se priporočil ni upoštevalo. Komisija ugotavlja, da se mnoga priporočila ponavljajo vsako leto in zato poziva državne institucije k večjemu angažiranju pri izpolnjevanju varuhovih priporočil in k večji odzivnosti na vprašanja in pripombe, ki jih prejmejo s strani varuha.

Komisija je izpostavila problematiko dolgotrajnosti upravnih in sodnih postopkov, zaradi katerih je ljudem kršena pravica do razsojanja v razumnem roku. Zato je bila Slovenija že več kot 250 - krat prepoznana kot kršiteljica te pravice pred Evropskim sodiščem za človekove pravice. Še posebej skrb zbujejo velike zamude pri odločanju o pritožbenih rokih glede štipendij, pravic brezposelnih in socialno varstvenih prejemkov na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, saj gre za sredstva, ki posameznikom in družinam omogočajo preživetje. Zaradi dolgotrajnega reševanja postopkov posamezniki zamujajo s plačili za druge storitve. Tako nastaja krog revščine in prikrajšanosti, iz katere ne morejo izstopiti. Ta del poročila je podrobneje obrazložen v mnenju Komisije za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide.

Varuh opozarja, da je potrebna premišljenost pri pripravi zakonodaje, saj hitre spremembe in pogosto zakomplicirano napisana zakonodaja zmanjšujejo pravno varnost ljudi. Komisija se pridružuje opozorilu varuha, saj tudi sama v svojih mnenjih opozarjala vlado, da nenehno spreminjanje zakonodaje slabi pravno varnost državljanov in da morajo biti zakonodajne rešitve premišljene in ustrezno finančno ovrednotene. Stanje v družbi ne sme biti izgovor za ne urejanje odprtih vprašanj, prelaganje obveznosti države na druge čase, zmanjševanje programov, ki ljudem olajšajo življenje in jim omogočajo dostop do pravnega in socialnega varstva.

Komisija je posebej izpostavila slabo socialno situacijo v lokalnih okoljih, ki jo potrjujejo tudi podatki iz rednega poročila na področju stanovanjskih zadev ter gospodarskih javnih služb. Vedno več družin in posameznikov se obrača na lokalne skupnosti za subvencije najemnin in druge enkratne pomoči. Število obravnavanih zadev na področju gospodarskih javnih služb se je v letu 2013 povečalo za skoraj 42%, predvsem na račun komunalnega gospodarstva in energetike. Ljudi ne morejo več poravnati svojih obveznosti za različne komunalne storitve in oskrbe z energijo, zaradi česar prihaja do deložacij in odklopov elektrike. Na stanovanjskem področju je prišlo do največjega povečanja števila obravnavanih zadev varuha, kar priča o tem, da je stanovanjsko področje eno najbolj zanemarjenih področij delovanja države, kar se je v času gospodarsko-finančne krize pokazalo še bolj izrazito. Vsa priporočila varuha iz prejšnjih let ostajajo v glavnem neizpolnjena, spremenjen je bil le način nakazovanja subvencij za najemnine lastnikov stanovanj.

Komisija je na področju stanovanj opozorila še na problematiko lastnikov denacionaliziranih stanovanj, kjer obstajajo ugotovitve Evropskega odbora za socialne pravice pri Svetu Evrope, ki zahtevajo ukrepe za odpravo kršitev pravic, vendar je bila države doslej popolnoma neodzivna za reševanje omenjene problematike.

Komisija se je dotaknila tudi vprašanja brezplačnih pravnih pomoči in opozorila, da gre za velik problem, ki se kaže v pomanjkanju denarja za brezplačne pravne pomoči in v dolgotrajnih postopkih odločanjih za odobritev pravice do brezplačne pravne pomoči. Posameznikom je onemogočen dostop do uporabe pravnih poti in odvetniških storitev. V rednem poročilu je glede brezplačne pravne pomoči s strani varuha priporočeno Ministrstvu za pravosodje in Ministrstvu za notranje zadeve naj preučita možnost za dodatno pomoč občinam kot spodbude za vzpostavitev oziroma ohranjanje oblik pravne pomoči, ki jo nekatere občine (že) omogočajo svojim občanom. Nekatere lokalne skupnosti na tem področju že delujejo, če izpostavimo primer MO Velenje, ki iz proračunskih sredstev pokriva stroške za brezplačno pravno svetovanje za 33.000 občanov. Letno se na brezplačno svetovanje prijavi 1500 ljudi, kar govori o veliki potrebi po takšnih storitvah in tudi veliki problematiki brezplačne pravne pomoči.

Komisija izpostavlja opozorila varuha, da Slovenija še vedno nima urejene državne institucije za varstvo in promocijo človekovih pravic, ki bi delovala na podlagi Pariških načel v zvezi s statusom nacionalnih institucij, ki jih je potrdila generalna skupščina OZN. Prav tako pa bi morali urediti položaj zagovornika načela enakosti, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti želi, da bi se zagovornik preselil k Varuhu, ki bi mu nudil tudi vso logistično pomoč. Varuh opozarja, da so pristojnosti obeh institutov zelo različne in da ena oseba ne bo mogla opraviti s celotnim področjem enakosti.

Komisija ugotavlja, da na področju zagotavljanja in upoštevanja pravic delavcev ni prišlo do izboljšanja, še vedno se dogaja, da delodajalci nekaznovano ne izplačujejo osebnih dohodkov ali ne odvajajo prispevkov za delavce, opozorjeno je bilo tudi, da spremenjena insolvenčna zakonodaja ne daje ustreznih rezultatov, predvsem v delu, ko naj bi banke opravile konverzijo svojih dolgov v deleže v podjetjih, kar bi omogočalo ohranitev zdravih jeder podjetij in ohranitev proizvodnje in delovnih mest.

Komisija se je dotaknila tudi sovražnega govora v političnih nastopih in soočenjih pred volitvami, ko prihaja do nekaznovanega blatenja posameznikov, ki se ne morejo braniti. Predlagatelj je pojasnil, da varuh daje velik pomen etiki javne besede in se odziva na primere sovražnega govora. Zavedati pa se je treba, da je svoboda govora ena izmed temeljnih človekovih pravic in da je v primeru politične debate meja dopustnega postavljena višje kot na drugih področjih. Varuh deluje na nivoju opozoril in apeliranja za višjo raven politične kulture in govora v sferi politike, vendar pa se v primeru kršitev le-te dokazujejo na sodišču. Glede etike javne besede ter sovražnega govora pa varuh v rednem poročilu navaja dve priporočili. Varuh tako priporoča, da naj se vsi, ki sodelujejo v javnih razpravah, še posebej politiki, v svojih izjavah in besedilih izogibajo spodbujanja sovraštva ali nestrpnosti na podlagi katere koli osebne okoliščine, ob morebitnih takšnih primerih pa naj se nanje nemudoma odzovejo in jih obsodijo. Varuh prav tako pričakuje od vlade, da bo preučila možnost za uvedbo civilne kazni zaradi neupravičenih posegov v čast in dobro ime ter zasebnost z javnimi objavami.

V letu 2013 je varuh prejel 9,6% več zadev kot leto prej, v tem letu je bilo v reševanju 3471 zadev. Vseh obravnavanih zadev v letu 2013 je bilo 4279 (nekaj od tega gre na račun prenesenih zadev iz leta prej). Največ obravnavanih zadev je bilo s področja Socialne varnosti, Sodnih in policijskih postopkov in Pravic otrok. Zaradi obsega dela je komisija izpostavila problem obremenjenosti zaposlenih. V primeru delovanja varuha ne sme prihajati do zaostankov ali dolgotrajnega čakanja na obravnavo, saj se državljanji na varuha obračajo

ravno zato, ker od njega pričakujejo hitro in učinkovito ukrepanje. Predlagatelj je zagotovil, da še obvladajo pripad zadev in projekte, ki jih vodijo.

Komisija je izpostavila pozitivno delovanje varuha na terenu, ki tako približa institucijo varuha ljudem v njihovih okoljih in jim omogoči neposreden stik z varuhom. V lokalnih okoljih so problemi lahko specifični (v Mariboru npr. problematika brezposelnih delavcev nad 50 let), druge težave pa se ponavljajo povsod po Sloveniji. V rednem poročilu je predstavitev zadev po statističnih regijah in upravnih enotah. Tako je v letu 2013 varuh največ primerov prejel v obravnavo iz osrednje slovenske regije (22,4%), sledijo podravska regija (12,3%) in savinjska regija (7,7%). Druge regije so zastopane z manj primeri, pri čemer skoraj 30% zadev ni mogoče regionalno razporediti.

Komisija ugotavlja, da je redno poročilo varuha vsako leto obsežnejše. Najbolj se je povečalo število odprtih zadev na področju stanovanjskih zadev, za skoraj 250% in na področju delovnopравниh zadev. Od vseh obravnavanih zadev jih je bilo v letu 2013 zaključenih kar 87,3%, v reševanju jih ostaja 12,7%. To po eni strani pomeni, da je problematika kršenja človekovih pravic v Sloveniji vedno večja, o čemer govori tudi visok delež utemeljenih ali delno utemeljenih zadev za reševanje. Ta je v primerjavi s sorodnimi institucijami v tujini visok in dosega skoraj 24%. Hkrati pa veliko število obravnavanih zadev govori tudi o zaupanju državljanov v institucijo varuha, kar pa je rezultat dobrega dela varuha in učinkovitosti postopkov, ki jih vodi ter rezultatov, ki jih v soočanju z drugimi institucijami dosega. Varuh je dodatno sredstvo zunaj sodnega varstva pravic posameznikov in sredstvo za preprečevanje in opozarjanje na kršitve temeljnih človekovih pravic.

Za poročevalko na matičnem odboru je bila določena državna svetnica Bojana Potočan.

Predsednik
Rajko Fajt, l. r.